

Livet är underbart

En fabel om mänskligt värde och hur ett koncentrationsläger kan förstöra detta värde.

Livet är underbart handlar om hur man av egen kraft gör livet underbart och om att glädje och skratt kan existera under de vidrigaste omständigheter. *Livet är underbart* handlar också om förmågan att våga ha en tilltro till livet utan att för den skull försöka förringa det fruktansvärda som förintelsen innebar.

Filmen kan ge utgångspunkter för många samtal kring etik och moral, kring livsfilosofi och värderingar. Vad är värdefullt i livet? Vad kan få en människa att vilja överleva i en extrem situation?

**Rekommenderad från
Högstadiet / gymnasiet**

En filmhandledning av
Eva Westergren

Filmens handling

År 1939 kommer Guido till den lilla staden Arezzo i Toscana med sin gode vän Ferruccio. Redan i filmens inledningsscener möter vi en person som av olika anledningar hamnar i de mest absurda situationer. Guidos och Ferruccios bil blir av misstag tagen för den italienska kungens kortege och de församlade byborna gör gemensam fascisthälsning. När Guido för första gången möter Dora, stadens vackra lärarinna, är det likadant. Han ramlar eller cyklar rakt på henne och blir genast häftigt förälskad. Guido vill etablera sig som bokhandlare i staden men råkar genast in i svårigheter. Och den vackra Dora, som Guido kallar la Principessa är redan förlovad med en av stans fascister. När han börjar arbeta på stadens hotell där hans farbror är servitör möter han för första gången doktor Lessing, en tysk läkare vars stora intresse är att lösa gåtor. Guido och doktor Lessing blir vänner. Guido fortsätter med sina

Roberto Benigni i rollen som Guido med Dora (Nicoletta Braschi) och Giosué.

försök att erövra Dora och håller en föreläsning på hennes skola om den italienska rasens överlägshet som ingen kommer att glömma. Guido lyckas att med sina förvandlingskonster få Dora förälskad och på själva förlovningsfesten rider han bort med henne inför de förvånade gästerna på sin farbrors vita springare. Guido och Dora flyttar in i ett underbart hus De får sonen Giosué och livet ter sig verkligen underbart. När vi möter dem igen fem år senare har världen mörknat. Den bokhandel som Guido äger blir utpekad som en "judisk affär" och Guido utsätts för ständiga trakasserier. Guido försöker dölja den bistra sanningen för sin son och när Giosué frågar varför judar och hundar inte äger tillträde till stadens konditori skämtar Guido bort det hela. Vi kan också bestämma vilka vi inte vill skall få komma in i vår affär; säger han till Giosué. Vi kan skriva "Inga spindlar eller västgoter tillåtna här".

Guido vill med hjälp av skrattet få sin son att fortsätta att vara lycklig och att inte drabbas av den ökande diskrimineringen mot judar i Arezzo.

En tid senare kommer militärpolis till Guidos hus och både Guido och Giosué blir deporterade till ett koncentrationsläger tillsammans med Guidos farbror. Även Dora följer efter och kliver frivilligt på fängstransporten men hamnar på kvinnoavdelningen som är skild från männens.

I lägret fortsätter Guido leken för

att övertyga sin son om att allt som försiggår är en enda stor tävlingslek. Han säger att det gäller att samla så många poäng som möjligt och att första priset är en riktig stridsvagn.

Det dagliga livet i lägret tar hårt på krafterna men Guido försöker med sina trollkonster få Giosué att tro att allt som händer ingår i spelet. När den nazistiske korpralen skriker ut sina order låtsas Guido kunna tyska och översätter dem till tävlingsregler inför Giosué och de hjälpa medfångarna. När Giosué vill åka hem säger Guido att om man gräter, längtar efter mamma eller är hungrig och vill ha godis förlorar man poäng. Giosué är duktig och håller sig gömd hela dagarna. Ibland går han ut och rapporterar då vad de andra barnen säger: Att människorna i lägret gasas ihjäl och att man gör knappar och tvål av dem. Giosués påståenden om lägret ställer Guidos uppfinningsrikedom på stora prov. Hur skall han kunna övertyga Giosué om att allt bara är en lek. Guido blir tillfrågad om att servera i den nazistiska mässen och möter där doktor Lessing. För Guido tänds hoppet om att doktorn skall hjälpa honom men doktorn är bara intresserad av att få hjälp med ytterligare en gåta som håller honom vaken om nätterna. Guido försöker också på olika sätt få kontakt med Dora för att tala om att han och Giosué lever. Han lyckas genom lägrets högtalaranläggning föra ut den operamusik

Vansinnesfärden i filmens början, där Guido blir tagen för kungen av Italien, för omedelbart tankarna till Chaplins "Diktatorn".

som en gång förde dem samman.

Krigssamanbrottet närmar sig nazisterna flyr från lägret. De resterande fångarna skall undanröjas. På kvinnoavdelningen skickas kvinnorna iväg i lastbilar och Guido inser att han måste försöka varna Dora. För att klara både Dora och Giosué får Guido samla all sin kraft. Han klär ut sig i kvinnodräkt för att kunna varna Dora och säger till Giosué att de nu nästan fått ihop de tusen poäng som behövs för att segra. Bara det sista provet kvarstår. Giosué skall hålla sig gömd i ett litet skåp tills alla människor försvunnit. När vakterna söker med strålkastare för att hitta kvarvarande fångar ser de Guido och tar honom tillfånga. Guido passerar förbi Giosués skåp, ser hans ögon genom en springa och blinkar förtroendeingivande mot honom. På avstånd hör vi de skott som avlossas när Guido avrättas. När Giosué till slut vågar sig fram är lägret övergivet. Han ger sig ut på vägen och mycket riktigt dyker det verkligen upp en riktig stridsvagn. Precis som Guido sa, körd av en amerikan. Vi vann! ropar Giosué triumferande medan soldaten tar upp honom i stridsvagnen.

Är livet verkligen underbart?

En film om ett koncentrationsläger, hur kan man ge den titeln "Livet är underbart". Är det en allvarligt menad titel eller är den ironisk? Innan man går in i filmen finns tankar kring vad man kanske redan hört om filmen. En komedi om Förintelsen... En film som försöker dölja

vad som verkligen hände...?

I filmen möter vi en person, Guido, som med hela sin varelse, både fysiskt och psykiskt försöker att stå emot det mörker i mänsklig-hetens historia som Förintelsen innebar. Som försöker se till livets innersta beståndsdelar: kärleken, tilliten, överlevnaden. Mot den mörka fonden av fascisternas segrar och nazisternas förintelseläger får Guido livet att fortleva.

★ Försök att ta fram några starka scener ur filmen som handlar om att livet trots allt är underbart.

Försök att se hur världen ter sig ur Guidos perspektiv. Vad är det som gör livet värt att leva? Hur stämmer första delen av filmen när Guido möter Dora och erövrar henne med filmens titel? Beskriv scenen när de först träffas, scenen när Guido lurar Doras fästman och för bort henne från operan, scenen på förlovningsfesten. På vilket sätt tar Guido för sig av vad livet har att erbjuda? Vilken tilltro har han till sin egen förmåga att lyckas få det han vill?

★ Jämför med livet i koncentrationslägret. Vad är det som gör att livet även känns uthärdligt där? Har Guido kvar sin tro på sin förmåga att kunna förändra en situation till sin egen fördel? Guido lever under helt olika livsbetingelser i filmens båda delar. Kan han i båda situationerna säga att livet är underbart och mena det? Finns det någon situation där Guido verkligen tvivlar på sin förmåga?

Vad händer med honom när doktor Lessing inte vill hjälpa honom?

★ Kan man fortsätta att hålla livet levande även under svåra livsbetingelser? Vad är det som Guido ser som så viktigt att värna att han är beredd att ljuga för sin son? Vad är det han värdesätter? Livet självt?

★ Vad gör livet värt att leva ur ditt eget perspektiv?

Mellan skratt och gråt

Ingången i filmen handlar om att Giosué som vuxen ser tillbaka på sitt liv och berättar historien om sin pappa och om vad det egentligen var som hände. Där finns alla de tragiska undertonerna. Ett slags facit över vad koncentrationslägren i verkligheten innebar mot mänskligheten. Mot detta står Giosués barndomsminnen av en kärleksfull och skojfrisk pappa som försökte ställa allt tillrätta och som man helt kunde förlita sig på. I filmen möts dessa båda bilder. Förintelsen sedd både med barnets naivitet och den vuxnes erfarenhet. Det fruktansvärda och det komiska och sida vid sida.

I filmens början är Guido mer en pajas, som med sina krumbukter på ett hälsosamt sätt avviker från det inrutade och väl kontrollerade livet i staden. Med sina utspel bryter han de mönster av lydnad och hierarki som styr staden.

★ Hur reagerar stadens invånare på hans intrång? Ta fram scener från hotellet, från gatan, från skolan och

diskutera vilken funktion Guidos figur har i det facistiska samhälle vi får möta.

I koncentrationlägret är livet ofta en balansgång på en knivsegg där Guido i Chaplins fotspår gör sina piruetter på kanten av ett brådjud. Där lurar brådjudet om hans trollkonster misslyckas. I lägret är skämten om den verklighet vi alla inser är sann också ett sätt att ytterligare förstärka det fullständigt absurda och otroliga i nazismens ideologi.

★ Försök att minnas scener som man skrattar åt samtidigt som det gör ont i magen. Som är både komiska och hemska på samma gång. Hur känns scenen när Guido tolkar den nazistiske korpralens order?

Hur reagerar medfångarna? Ta fram andra scener som innehåller både gråt och skratt. Försök också att minnas scener där den verkliga innebörden av Förintelsen blir tydlig. Hur får vi t ex veta vad som händer med Guidos farbror? Hur känns det när Giosué berättar att man gör tvål och knappar av människorna i lägret och Guido skojar bort det hela? Hur är de andra fångarnas inställning till Guidos lek?

★ Mot slutet av filmen kommer Guido med den sovande Giosué i sina armar på avvägar och i dimman uppenbar sig en massgrav. Hur skildras Guidos reaktioner när han ser den? Fundera över hur scenen är gjord och varför? Hur reagerar vi som publik på den här bilden jämfört med andra mer realistiska bilder?

Vad kan vi fylla på med ur vår egen fantasi och ur den kunskap vi själva har om förintelsen när vi ser en film som *Livet är underbart*? Vad händer om vi inte vet något? Hade det varit bättre om vi fått se mer realistiska detaljer som i exempelvis *Schindlers lista*?

Filmens regissör Benigni säger själv att *Livet är underbart* är en fabel, en saga. På vilket sätt påverkar det sättet att berätta och vad handlar sagan i så fall om?

Enligt antikens definition är en komedi en berättelse som befäster mänsklighetens överlevnad medan en tragedi handlar om individens/hjälten undergång för att han inte kan anpassa sig till samhällets krav.

★ Diskutera hur dessa definitioner

stämmer med den här filmen.

På vilket sätt framstår Guido som en hjälte i filmen? Varför måste Guido dö?

★ Vilka krafter får en människa att vilja överleva?

När vi först möter Guido i filmens inledning ser vi en människa som vill ta för sig av det livet erbjuder. Vi möter en värld där kärleken går att erövra om än med vissa svårigheter och möter en människa som kämpar för att kunna påverka en till synes hopplös situation till sin egen fördel

I filmens andra del har världen krympt och Guidos kamp handlar inte längre om honom själv utan om sonen Giosués överlevnad och tilltro till livet. Uttrycket "Fighting spirit" handlar om att kunna påverka en till synes hopplös situation samt om att göra motstånd både själsligt och kroppsligt.

★ Vilka tankar är det som lockar Guido att försöka överleva? Hur uttrycker han sitt motstånd fysiskt?

Diskutera hur ordens dubbla betydelse "kämparanda" och "kämpande ande" stämmer in på Guido. Kan man tro på Guidos livshållning? Kan man ändra verkligheten med viljans kraft?

Hur påverkar det inställningen till omvärlden?

Vad är det som påverkar Guido att inte följa order? Att inte berätta sanningen? Att inte svika sitt barn? Ta fram några scener som visar på Guidos motstånd.

Hur stämmer påståendet: "Du har alltid ett val" med den här filmen? Vad hade hänt om man i stället hade sagt "Allting har en mening"? Hur hade det förändrat Guidos inställning och agerande?

Är det moraliskt tillåtet att ljuga?

Trollkarlen bakom clownens mask

I första delen av filmen lyckas Guido med sina trix och konstner förändra verkligheten för att få det han vill, nämligen Dora. Han skojar både med sig själv och andra och framstår som magisk i den förvånade Doras ögon. Något får Dora att förtjust lockas med in i Guidos värld av magi. Exempelvis scenen när Guido tar med Dora bort i regnet från Operan.

I koncentrationlägret måste Guido gå ytterligare ett steg. Han måste förändra synen hos Giosué på vad som egentligen händer i allt som

finns omkring honom, själva bilden av hur livet ser ut. Han producerar en värld där hans son kan fortsätta att vara lycklig och det magiska hos Guido består i att han får liv att uppstå i en miljö där allt mänskligt har ödelagts. Att vi får syn på det levande, kärleken, tilliten, på en plats där döden är ständigt närvarande. Giosué har en enorm tilltro till att Guido kan fixa allt, att han aldrig skulle svika. Hur mycket betyder den blick av tilltro som han ständigt möter hos Giosué. Är det kanske den som är själva drivkraften bakom Guidos magiska kraft?

Guidos roll är också att göra det obegripliga begripligt för sin son. Att förvandla en obeskrivligt absurd och grym värld till något han kan känna igen och förstå och som också går att påverka.

★ Diskutera vad Guido är för slags figur? Är han en clown eller en trollkarl? Vad är skillnaden? Jämför gärna med Chaplin.

Vad innebär Guidos trollkonster och hur förändrar han vår syn på det som händer i filmen?

Hur reagerar människan i en extrem situation.

Guido möter en tysk läkare, doktor Lessing, på hotellet där han arbetar. Tillsammans delar de intresset att lösa gåtor och Guido upplever sig som läkarens vän.

När de senare möts i koncentrationlägret sätter Guido allt sitt hopp till att doktor Lessing skall kunna hjälpa dem. När han vid en middag där Guido serverar ger Guido ett tecken är det enda han vill att få hjälp att lösa ännu en gåta.

★ Vad är det för gåta läkaren vill ha svar på? Hur reagerar Guido inför läkarens förfrågan? Hur ser han på Guido? Vad är hans motiv för att inte hjälpa honom, är hans egen situation hotad?

Filmens visar att ondskan och godheten finns sida vid sida inom människan och att förintelsen handlade om helt vanliga människor som hade ett val. Ett mått på mänsklighet är hur man klarar av att möta det onda när det är som starkast.

★ Vilka olika synsätt på vad som är viktigt i livet speglas i Guidos och läkarens karaktärer?

Varför sviker doktor Lessing sin vän?

Guido enrullerar Dora från hennes förlovningsfest på en – ja, vad annars? – vit springare.

Hur får man skildra förintelsen?

Filmen *Livet är underbart* har mött både kritiska och positiva reaktioner. En del av kritiken har vänt sig mot det respektlösa sätt som Benigni valt att skildra Förntelsen på. Man menar då att han har bortsett från fakta och gjort sin egen version.

Som alla konstnärer försöker filmare att upptäcka sanningen endera genom att försöka göra en realistisk beskrivning eller genom att göra sin egen version av verkligheten. Det som diskussionen kring Benignis film till en del handlat om är skillnaden mellan det verkligt upplevda, såsom de överlevande själva minns och de fakta som finns och den personliga tolkning av verkligheten som Benigni gjort.

Det som Benigni framför allt gjort i stället för att redovisa fakta och detaljer är att återskapa olika sidor hos verkligheten; stämningen, känslorna. Han har i sitt sätt att berätta använt sig av fantasins kraft för att tilltala våra anarkistiska impulser och med sin subversiva humor manar han oss till uppror och olydnad. Det är en berättelse utan anspråk på realism.

★ Är det sätt som Benigni valt att skildra koncentrationslägren på i *Livet är underbart* bra eller dåligt? Vilken effekt har *Livet är underbart*

på publiken om man jämför med andra mer realistiska filmer?

Lång tid efter kriget var det tabu att skildra koncentrationslägren på film. Ett av de stora genombrotten var den mycket ifrågasatta *Holocaust* en serie som gick i amerikansk TV på 70-talet. Under senare år har vi fått många filmer där *Schindlers list* är den som setts av mest publik

★ Måste vi få kriget på avstånd för att kunna acceptera en skildring som Benignis? Kunde handlingen i *Livet är underbart* ha utspelat sig någon annanstans? Fundera över om det skulle gå att göra en liknande skildring av kriget i Bosnien eller Ruanda.

Finns det något som säger hur man bör skildra Förntelsen? Får man hantera historien hur man vill? Finns det någon allmän bild av Förntelsen?

Hur skiljer sig vår uppfattning från deras som själva var med och överlevde? Har varje generation rätt att försöka skapa sig en egen bild av det ofattbara som Förntelsen innebar?

Finns det någon sann bild? Jämför upplevelser av andra filmer, av fakta och berättelser om Förntelsen. Vad är det man minns och hur minns man?

Hur kan man skaffa sig en egen uppfattning, en egen bild av det som

en gång hänt? Hur kan man förhindra att Förntelsen upprepas?

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

Italien 1998

Originaltitel: La Vita e Bella

Regi: Roberto Benigni

Manus: Vincenzo Cerami & Roberto Benigni

Foto: Tonio Delli Colli

Klippning: Simona Paggi

Musik: Nicola Piovani

I ROLLERNA:

Guido – Roberto Benigni

Dora – Nicoletta Braschi

Giosué – Giorgio Cantarini

Farbror – Gustino Durano

Ferruccio – Sergio Bustric

Dr Lessing – Horst Buchholz

TEKNISKA UPPGIFTER:

Speltid: 2 tim 2 min

Format: Vidfilm

Ljud: Dolby SRD

Censur: Från 11 år

Svensk premiär: 22 januari 1999

DISTRIBUTION:

Buena Vista Int. Box 5631,
114 86 Stockholm Tel: 08-555
44 500 Fax: 08-678 81 36